

2. Πώς επαληθεύεται από το κείμενο η άποψη ότι ο ρεαλισμός του Χατζή βασίζεται σ' ένα στέρεο κοινωνιολογικό προβληματισμό;
3. α) Ποιες αφηγηματικές τεχνικές χρησιμοποιούνται στο διήγημα;
β) Από ποια οπτική γωνία παρουσιάζεται η αφήγηση;
γ) Σε ποια σημεία της αφήγησης παρεμβαίνει ο συγγραφέας;
4. α) Σε πόσα μέρη διακρίνεται η αφήγηση;
β) Πώς συνδέονται μεταξύ τους;
5. Σε ποια σημεία του διηγήματος εισάγεται ο διάλογος; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;
6. Ποιους εκφραστικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να περιγράψει τα «ταμπάκια»;
7. Να μελετήσετε το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για τα διάφορα «σινάφια» και να διατυπώσετε τις κρίσεις σας. Να δώσετε χαρακτηριστικά παραδείγματα.
8. α) Ποιος είναι ο βασικός ήρωας του διηγήματος; Ποια χαρακτηριστικά της ομάδας των ταμπάκων συγκεντρώνει στο πρόσωπό του;
β) Σε τι εξυπηρετεί την αφήγηση η παρουσίαση μιας ατομικής περίπτωσης (του Σιούλα);
9. α) Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το βασικότερο επεισόδιο του διηγήματος;
β) Ποια άλλα επεισόδια παρεμβάλλονται στην αφήγηση και ποιος ο ρόλος τους;
10. Με ποιο εκφραστικό μέσο αισθητοποιείται στο διήγημα το γκρέμισμα της παραδοσιακής δομής της κοινωνίας των ταμπάκων;
11. Σε ποια σημεία του διηγήματος η αφήγηση γίνεται δραματική;
12. Είναι, κατά τη γνώμη σας, *πειστικά* τα πρόσωπα του διηγήματος; Δίνει ο συγγραφέας τις απαραίτητες ψυχολογικές λεπτομέρειες για τη σκιαγράφησή τους;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. α) Ποια φράση του διηγήματος αποδίδει επιγραμματικά τον κλειστό χαρακτήρα της συντεχνίας των ταμπάκων;
β) Ποια φράση του διηγήματος απεικονίζει την ένταξη των μικρασιατών προσφύγων στην ελληνική κοινωνία;
2. Γιατί οι ταμπάκοι είχαν ένα αίσθημα ανωτερότητας απέναντι στους άλλους;

3. α) Εκτός από τους ταμπάκους, ποιες άλλες κοινωνικές ομάδες αναφέρονται στο διήγημα και με ποια χαρακτηριστικά τους;
β) Ποιες ήταν οι σχέσεις των ταμπάκων με αυτές τις ομάδες;
4. α) Ποια στοιχεία μας προσφέρει το κείμενο για το χαρακτήρα και τις πολιτικές πεποιθήσεις των ταμπάκων;
β) Ποια ήταν η στάση τους απέναντι στο ξενόφερτο στοιχείο;
γ) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, οι ταμπάκοι θεωρούσαν «ξιπασμό» κάθε νεωτερισμό (σ. 309);
5. α) Ποιες μεταβολές στην ελληνική κοινωνία οδήγησαν, σύμφωνα με το κείμενο, στον οικονομικό μαρασμό των ταμπάκων;
β) Ποιο γνώρισμα της τάξης τους συνέβαλε καθοριστικά στον ξεπεσμό τους;
6. Τι εκπροσωπούσε το κυνήγι αρχικά για τους ταμπάκους και τι στο τέλος του διηγήματος;
7. α) Πώς διαγράφεται στο κείμενο ο χαρακτήρας της Σιούλαινας; Γιατί δεν αναφέρεται το όνομά της;
β) Με ποιους τρόπους προσπαθούσε να λύσει το πρόβλημα της επιβίωσης;
γ) Πώς της συμπεριφερόταν ο Σιούλας;
8. Σε ποια χωρία του διηγήματος γίνεται περισσότερο αισθητή η ανέχεια των ταμπάκων;
9. Να σχολιάσετε το ακόλουθο χωρίο: «Περνάν ωστόσο τα χρόνια, οι άνθρωποι γερνάνε, ρεύουνε χρόνο με το χρόνο τα τείχια του κάστρου, αλλάζουν όλα και μήτε προφταίνεις να το νιώσεις... αλέθεται ο άνθρωπος με τούτο και με κείνο και το 'να και τ' άλλο, με το σήμερα και με τ' αύριο, δεν προφταίνει μια στιγμή να σταθεί και να ιδεί τι γίνεται ολόγυρά του» (σ. 310).
10. α) Ποιο μάθημα αποκομίζει ο Σιούλας από τη συνάντησή του με το γύφτο;
β) Ποια σημασία είχε η επίσκεψη του Σιούλα στο κρασοπουλειό των βαρελάδων;
11. Ποια μεταστροφή συντελείται στην ψυχή του Σιούλα και πώς αυτή προετοιμάζεται από το συγγραφέα; Είναι κατά τη γνώμη σας, πειστική η μεταστροφή αυτή;
12. Με ποιο τρόπο δείχνει ο συγγραφέας την απόφαση του Σιούλα (και των άλλων ταμπάκων) να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες (να συμβιβαστούν);

13. Γίνεται συμπαθής ή όχι η κοινωνική ομάδα των ταμπάκων, με τον τρόπο που παρουσιάζεται από το συγγραφέα; Να αιτιολογήσετε τη γνώμη σας.
14. Είναι αισιόδοξο ή όχι το τέλος του διηγήματος; Σας ικανοποιεί η τροπή που πήραν τα πράγματα;
15. Ποιο μήνυμα κατά τη γνώμη σας, επιδιώκει να στείλει ο συγγραφέας; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

2.4. Σχολιασμός αδίδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Δ. Χατζής «Ο Ντετέκτιβ»¹

- A.** *«Και περνούνε τα χρόνια. Δεκαπέντε από τότες. Έγινε κι ο πόλεμος, τέλειωσε κι ο πόλεμος, έγιναν και τ' άλλα που γίνανε στην Ελλάδα, τελειώσαν και τ' άλλα.... Η μικρή πολιτεία μεγάλωσε λίγο κι αυτή μέσα σ' αυτόν τον καιρό. Το παλιό κρασοπουλειό το γκρέμισαν κι ένα τρίπατο κτίριο από τσιμέντο υψώνεται εκεί - το ξενοδοχείο της κωμόπολης. Στη μικρή πλατεία τις βγάλαν τις πλάκες και τη στρώσανε μ' ασφαλτό. Και το πηγάδι χάθηκε ολότελα, λίγα δέντρα που μεγαλώσανε πια και δυο-τρία παγκάκια βρίσκονταν εκεί, σε μια νησίδα με πρασινάδα στη μέση της πλατείας».*
- B.** *Δίπατα πέτρινα σπίτια, εκκλησίες μεγάλες με πατώματα πλακόστρωτα μπροστά τους, σχολειό δικό τους, που φτιάζανε μόνοι τους, τα στενορύμια του χωριού τους όλα καλντερίμι με δουλεμένη την πέτρα - τη μαρτυρούνε την προκοπή που κάναν στα ξένα και που τη φέραν κι εδώ. Ξενιτεμένοι και τώρα, πάνε και τώρα το καλοκαίρι, με τα γιωταχί τους, τα τρανζίστορ, τις ηλεκτρικές τους κουζίνες, με τις νικέλινες πολυθρόνες που κουβαλούνε μαζί τους για τις αυλές τους»²*

Τα παραπάνω αποσπάσματα ανήκουν στον ίδιο συγγραφέα. Να τα σχολιάσετε σε συσχετισμό με το εξεταζόμενο διήγημα.

Γρ. Ξενόπουλος, «Ο άνθρωπος και η μηχανή»³

---

¹ Δ. Χατζή, «Ο Ντετέκτιβ», *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, εκδ. Κείμενα, 1979, σσ. 116-7.

² Δ. Χατζή, *Το διπλό βιβλίο*, [Ο γυρισμός], Κ.Ν.Α. Γ' Γυμνασίου, σ. 361.

³ Ξενόπουλος Γ., *Διηγήματα από τη Διάπλαση των παιδών* - «Ο άνθρωπος και η μηχανή», εκδ. αφοί Βλάσση, Αθήνα, 1984, σσ. 125-6.

«Το εργαστήρι εκείνο ήταν λιθογραφείο, είχε όμως και κάτι μικρά πιεστήρια που τύπωναν μόνο κλισέ. Ο Αγήνορας ήταν ο καλλιτέχνης - πιεστής, ειδικός και περίφημος για τα «κολλήματά» του. Είχε μάθει την τέχνη σ' ένα τυπογραφείο εκείνου του καιρού, που είχε γερμανό πιεστή, και μα την αλήθεια τον είχε ξεπεράσει.

Τα εργαλεία του δεν ήταν παρά ένα μυτερό μαχαιράκι κι ένα ψαλίδι. Έπαιρνε μπροστά του κάμποσα έκτυπα κλισέ που είχε να τυπώσει, τα κολλούσε το 'να πάνω στ' άλλο και, με μεγάλη υπομονή, με μεγάλη ακρίβεια, βαθούλωνε με το μαχαιράκι τ' άσπρα μέρη της εικόνας, ή έκανε πιο φουσκωτά τα μαύρα, κολλώντας απάνω τους κι άλλα χαρτάκια, κομμένα με το ψαλιδάκι ακριβώς στο σχήμα, από άλλο έκτυπο του ίδιου κλισέ. Έτσι δουλεύοντας πολλές φορές ώρες ολάκερες, έκανε την εικόνα σαν ένα χάρτινο ανάγλυφο.»

Το παραπάνω απόσπασμα αναφέρεται σε ένα παραδοσιακό εργαστήρι, πριν από την εισβολή της τεχνολογίας στο χώρο αυτό. Αφού το μελετήσετε, να σχολιάσετε τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι επαγγελματίες στην άσκηση της τέχνης τους πριν από τη χρησιμοποίηση των μηχανών.

Μ. Λουντέμης, Ένα παιδί μετράει τ' άστρα ⁴

«Βιάστηκε να καταπιεί, κι έστειλε με τα μουστάκια του ένα γέλιο. Τα μάτια του σκεπάστηκαν με κάτι ζάρες τόσο πυκνές, που του τα 'κρυψαν ολόκληρα.

- Θέλεις ψωμί; λέει.

Και δεν περιμένει. Κόβει ένα μεγάλο κομμάτι και τ' απλώνει. Το παιδί ντροπιάζεται και στρίβει τα δάχτυλα απ' την αμηχανία.

- Πάρε..., λέει ο γύφτος. Να, φα..., φα... (...)

Τα μάτια του γύφτου έχουν δυνατή στοργή, και ντρέπεται να μην το πάρει. Απλώνει, λοιπόν, και το παίρνει».

Να συσχετίσετε το παραπάνω απόσπασμα από το *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα* του Μ. Λουντέμη με το εξεταζόμενο απόσπασμα.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. α) Ποιες επιπτώσεις είχε η εισβολή της μηχανής στη ζωή της επαγγελματικής ομάδας που περιγράφεται στο διήγημα;
β) Σε ποια συμπεράσματα μπορούμε να καταλήξουμε σχετικά με τις γενικότερες συνέπειες που έχουν οι οικονομικο-κοινωνικές ανακατατάξεις στις κοινωνικές ομάδες;
2. Να συγκεντρώσετε τα χαρακτηριστικά μιας ελληνικής επαρχιακής πόλης των πρώτων δεκαετιών του αιώνα μας μέσα από το συγκεκριμένο διήγημα.
3. Ποιες πληροφορίες αποκομίζουμε από το διήγημα για τις συνήθειες, τη συμπεριφορά και τις ασχολίες των αντρών και γυναικών στις αρχές του αιώνα μας;
4. Πώς διαγράφεται ο ρόλος της γυναίκας (συζύγου και μητέρας) στο κείμενο; Διαφέρει από εκείνον των γυναικών της εποχής μας;
5. Ποιες είναι οι σχέσεις των δύο φύλων (συζύγων) στο διήγημα;
6. Πώς κρίνετε το διήγημα αυτό από άποψη μορφής και περιεχομένου; Τι σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση;
7. Η ευαισθησία, η ανθρωπιά, η υποβλητική έκφραση θεωρούνται ως βασικά χαρακτηριστικά της τέχνης του Δ. Χατζή. Συμφωνείτε; Να στηρίξετε την άποψή σας με αναφορές στο συγκεκριμένο διήγημα.
8. Γνωρίζετε κάποια αλλαγή, ανάλογη με αυτήν του κειμένου, που συντελέστηκε στο μέρος που μένετε; Να αναφερθείτε σ' αυτήν προσδιορίζοντας τι και πώς άλλαξε και να συγκρίνετε την περασμένη με την τωρινή κατάσταση σ' ένα δοκίμιο έκτασης περίπου 200 λέξεων.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Μια ομάδα μαθητών να αναλάβει τη συγκέντρωση στοιχείων με θέματα:

---

⁴ Λουντέμης Μ., *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*, Αθήνα, 1956, 36^η εκδ., σσ. 35-36. Βλ. επίσης Καστρινάκη Α. «Ο Σιούλας και ο Γύφτος: στοιχεία για μια γενεαλογία», περ. η λέξη τχ. 144 (Μάρτης- Απρίλης '98), σσ. 184-189.

- α) Επαγγέλματα που υπήρχαν στο παρελθόν και δεν υπάρχουν πλέον⁵.
- β) Επαγγέλματα που άλλαξαν μορφή στην εποχή μας, επειδή προσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες.
- γ) Καινούρια επαγγέλματα που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της προόδου και της τεχνολογίας.

Να παρουσιάσετε τα επαγγέλματα αυτά στους συμμαθητές σας, σχολιάζοντας τις αιτίες που τα εξαφάνισαν ή τα δημιούργησαν.

2. Να συγκεντρώσετε εικόνες από γκραβούρες που αποδίδουν τη ζωή στα Γιάννενα (ή και άλλες επαρχιακές πόλεις) στο τέλος του περασμένου αιώνα, διοργανώνοντας μια μικρή έκθεση φωτογραφίας.
3. Να μελετήσετε όλα τα διηγήματα του βιβλίου *Το τέλος της μικρής μας πόλης* και να επισημάνετε σ' αυτά το τέλος που εξαγγέλλεται από τον τίτλο της συλλογής και την καινούρια αρχή που υπόσχεται κάθε διήγημα⁶.
4. Αφού μελετήσετε τα διηγήματα της συλλογής *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, να παρουσιάσετε τις γυναικείες μορφές που αναφέρονται σ' αυτά (τη θεία Αγγελική, τη Σιούλαινα, τη Μαργαρίτα Περδικάρη κ.α.).
5. Ο Δ. Χατζής πίστευε για τον Καβάφη ότι θα μπορούσε να είναι ο μεγάλος δάσκαλος της αντικειμενοποίησης του αισθήματος και της αίσθησης γενικά. Να μελετήσετε τα ποιήματα του Καβάφη που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο και να εντοπίσετε τις επιδράσεις του ποιητή στην πεζογραφία του Χατζή.

---

⁵ Οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν ιστορικές πληροφορίες για τα επαγγέλματα αυτά από την αρχαιότητα μέχρι την Τουρκοκρατία από την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* της Εκδοτικής Αθηνών.

⁶ Βλ. σχετικά Δ. Τζιόβα, «Η πεζογραφία του Δ. Χατζή: ουμανιστικός ρεαλισμός και η ποιητική της μεταβατικής αφήγησης», π. η λέξη, τχ. 144 (Μάρτης- Απρίλης '98).

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΑΞΗ: ..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Δημήτρης Χατζής, «Ο Σιούλας ο ταμπάκος»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. α) Ποιοι αφηγηματικοί τρόποι χρησιμοποιούνται στο κείμενο;

β) Ποια είναι η στάση του αφηγητή απέναντι στα πρόσωπα;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της συντεχνίας των ταμπάκων, σύμφωνα με το κείμενο;

.....
.....

Μονάδες 5

3. α) Να αφηγηθείτε με δικά σας λόγια το επεισόδιο της συναλλαγής Σιούλα - γύφτου.

β) Γιατί ο γύφτος αρνείται να αγοράσει το δίκαννο; Τι δείχνει αυτή η πράξη του;

.....
.....

Μονάδες 5

4. Να σχολιάσετε τη φράση: «Πίσω του εκείνη τη μέρα οι σάλπιγγες των νέων καιρών γκρέμιζαν από θεμέλια τα τείχη της ταμπάκινης Ιεριχώς μέσα σε πανδαιμόνιο απ' ουρλιαχτά μηχανών...»

.....
.....

Μονάδες 5